

Снежана Божић

ПРОВАНСАЛСКА ПТИЧИЦА

Стана Динић-Скочајић: *Ту си, њтиичице!*,
Народна књига/Алфа, Београд, 2004

У својој најновијој збирци прича Стана Динић-Скочајић остварила је успешан спој традиционалног и модерног књижевног искуства захваљујући пре свега креативном и стваралачком односу који са тим искуством успоставља. Наиме, нека од обележја постмодернистичке прозе – фрагментарност, цитатност, интертекстуалност, алтеритет, аутореференцијалност, као и вредности класичне реалистичке прозе – пре свега нужност постојања и развијања фабуле и ликова, представљају основу на којој ова ауторка прилично вешто гради *своју верзију* савремене прозе. Њене приче су истовремено модерне и класичне, лирско-исповедне и интимистичке, личне и колективне, озбиљне и опоре, питке и духовите.

Проблеми писца (инспирација, форма, објављивање, промовисање, однос средине, читање и слично) смештени у контекст живота и рада градских институција културе, с једне, и личне интимне драме *оивалих* жена и мушкараца необичних склоности, с друге стране, две су тематске окоснице ове збирке. Неке од прича су језгровитије, краће („Тиха вода”, „Он је искусан ловац”), друге пак развијене, са по неколико приповедних токова и комплексним везама између ликова и

описаних дешавања (као у причама „Преименовање”, „Неко је гађао птице” и „Свакоме је до љубави”). По својој динамици, квалитетно и узбудљиво оствареном преокрету и компактности посебно се истиче прича „Претпразничко вече”, где се под препознатљивом Шантићевим насловом крије сасвим нова и савремена садржина.

Ауторка ће на различите начине варирати лајтмотив своје збирке, па ће се птица/птичица јавити као поређење, асоцијација, метафора или симбол који њене приповести окупља у једно јато. Птица је прича којој аутор твори крила и покреће је својим *пайерјасџим уздасима*. Птица је писац, у овом случају *дрхџурава љриповедачица* која кљуца *около наоколо док не убоду у срце свих својих љрича*. Ликови у овим причама, не без разлога означеним у поднаслову збирке као *романи на длану*, јесу чудне птице – соколи, голубови, лабудови, канаринке, коке, рајске и епске птице. Гнезда за чијом топлином и заштитом чезну су породична или пословна, из њих се полеће, узлеће, надлеће, она се у животу граде, урушавају, поново свијају... Летење је стварање (писање), читање, објављивање књига, заљубљивање, вођење љубави и сви други интимни јавни и тајни заноси, летење је – живљење. Људи се рађају са птицом у грудима. *Без љишице, нема нам сџаса*. А каткад се улеће у замку и само чујеш *Ту си, љишице!* – илузија се распршила, нестала. И тако даље. Број варијација се до краја збирке стално повећава, везе се усложњавају, остварујући у крајњем исходу један заокружен сплет значења која попут крлетке обухватају предметност испричаног, остављајући ипак одшкринута врата за нова значења и нове везе.

Писане најчешће у првом лицу, или пак у неуобичајеном другом (које је заправо говор другог „ја” истом том првом лицу), изгледа да се ове приповести не удаљавају превише од реалног животног и стваралачког простора свога аутора. *И да ли међу бесџосличарима, данџубама... једном речју чиџаоцима, има још оних који верују да ће им љриче испричане у љрвом лицу оџкриџи, збиља, неку ауџобиоџграфску мрџицу несџреџноџ љриповедача? Моџуће је. У сваком случају, она мора и да исприча љричу. Јер, фраџментџарностџ џексџа је љривилеџија џознаџиџ џисаца*. И мада ће Стана Динић-Скочајић оваквим или сличним исказима стално проблематизовати своју ауторску позицију, односно своје присуство у причама, и настојати да сопствена животна и стваралачка искуства транспонује и трансформише у искуства и ситуације својих ликова – писаца, професора, списатељица, читатељки, библиотекара, уредника, издавача, критичара и припадника њима сродних фела – све је то само благо заметање трагова (да ли због оних сурових *ловаца на љишице?*), начин да говори о чудесној симбиози насталој урастањем *соџсџивеноџ* живота у Књижевност, а у средини која на различите начине такву врсту везивања не прихвата. Зато птичица проницљиво и жустро кљуца у натрулело ткиво и болна места институција културе и дру-

штва у *йрованси* (читај провинцији), али и шире. Стана Динић-Скочајић говори о томе изнутра, из прве руке (најупечатљивије у „Епиској птици”, а добрим делом у причама „Претпразничко вече” и „Преименовање”, где се дубоко личне драме одвијају на шире приказаној позадини која би се у најкраћем могла представити реченицом из дела *Carmina Virana*, узетом за мото једне од прича: *Све је скрајнуџо, све је йосрнуло.*), тако да места, догађаје, па можда и људе о којима она пише – њени „провансалски” читаоци могу без тешкоћа препознати. Ауторка рашчињава илузију о измишљеним догађајима и измаштаним ликовима у својој збирци фактографским навођењем реално постојећих и препознатљивих чињеница градске стварности (нпр. Ново гробље, мотел *Наис*, Градска */Нишка/* банка, Градске новине, најстарија градска гимназија, *МИН* и *ЕИ*, градски превозник, *НКЦ*, *Нишлијска механа*, Казанцијско сокаче и низ других спореднијих детаља у причама). Може се, уз помирљиви смешак, помислити да ауторка, у жељи да мотивише и заинтригира своју „провансалску” читалачку публику, рачуна на њихову неугаслу, мање или више притајену чаршијску радозналост (зашто не рећи и злурадост!) према свему оном што се, вредно препричавања, крије иза комшијског плота. Јер свашта је та птичица видела у свом лету изнад града! И потом записала. Иако та де/мистификација, неспорно, може допринети већој читаности на локалном нивоу, чини се да је њена уметничка функција више у сатиричној жаоки коју треба да обезбеди причама у збирци, које се, у нужном уопштавању, могу односити на прилике у било ком српском граду у унутрашњости. У том смислу, ауторка ће разматрати и однос (културна) престоница – провинција, са њиховим комплексима више, односно ниже вредности у међусобној комуникацији, кроз две варијанте приче о судбини рукописа из провинције, при том још и женског, у престоничкој уредничкој канцеларији („Рукопис нађен у прованси” и „Где си, птичице?”). Својеврсна еротизација чина читања (присутна у причама „Он је искусан ловац” и „Крај лета, почетак сезоне”) уколико и јесте *ййично женско* поимање књижевности заправо представља само крајњу тачку потпуне посвећености, преданости и љубави према књизи, било да се она чита, да настаје, или да, створена, чека на милост издавача који ће јој, између осталих, обезбедити место на књижевном небу. Потреба за стварањем-писањем је страсна и искрена, зато вера у вредност створеног *йреџрајава* потцењивачке, чак *џагљиве* коментаре престоничких културних моћника – уредника великих издавачких кућа, етаблираних писаца и критичара, и ситних провинцијских злобника.

Стана Динић-Скочајић све време заправо прича *своју* причу, јер, како сама каже, књига је о писцу, а не белешка о аутору на њеним корицама.

Како знам? Рекла ми ййичица.